

Ny språklitteratur

PUBLIKASJONER FRA SPRÅKNEMNDENE

Brink, Lars: Dansk-svensk ordlista. De 1000 vanligaste danska orden bortsett från de 856 självklara. Utgiven av Nordisk språksekretariat och Bokklubben Norden. 44 s.

Chrystal, Judith-Ann: Engelskan i svensk dagspress. Skrifter utg. av Svenska språknämnden 74. Esselte Studium 1988. 246 s. Anmäls i det svenska litteraturavsnittet.

Dansk Sprognævn: Baglænsordbog. Dansk Sprognævns skrifter 15. Gyldendal 1988. 239 s.

Baglænsordbogen er en baglæns alfabetiseret (retrograd) version af Retskrivningsordbogen (5. oplag, med rettelser, 1988). Den er redaktionelt og teknisk en udløber af arbejdet med Retskrivningsordbogen, idet den har kunnet udarbejdes på grundlag af de edb-læsbare ordbogsdata som blev brugt ved fremstillingen af selve Retskrivningsordbogen.

Antallet af opslagsord i *Baglænsordbogen* er ca. 59.000 mod Retskrivningsordbogens ca. 60.000 ord. Når antallet af ord ikke er det samme i de to ordbøger, skyldes det at homografer er slået sammen til ét ord i *Baglænsordbogen*. *Baglænsordbogen* indeholder kun de nøgne opslagsord fra Retskrivningsordbogen og giver altså ingen oplysninger om ordklasse, bøjningsformer mv. Den slags oplysninger må man finde i selve Retskrivningsordbogen.

Forkortelser i hverdagen. Af Jørgen Eriksen og Arne Hamburger. Dansk Sprognævnets skrifter 13. Gyldendal 1988, 115 s.

Bogen er en udvidet udgave af Sprognævnets forkortelsesbog, *Forkortelser. Vejledning udgivet af Dansk Sprognævn*, 1975 (3. opl., 1986), omtalt i *Sprog i Norden* 1976, s. 86.

Kielikello, Finska språkbyråns tidskrift, kom som tidigare ut med fyra nummer (3 x 24 och 1 x 32 s.). Nr 1 innehåller huvudsakligen artiklar om finska språkriktighetsfrågor. I nr 2 ingår bl.a. en artikel om finska benämningar på Norden och Skandinavien (Pohjola, Pohjoismaat, Skandinaavia) och på delar av Norden (Keski-Pohjola – Mittnorden). Bland artiklarna i nr 3 kan nämnas en om växlingen mellan -si och -ti i vissa imperfektformer och en om bruket av stor bokstav i ord som avser Gud och Jesus. Nr 4 omfattar bl.a. artiklar om verbets komparation, verbformen potentialis och det nyaste ordmaterialet för den kommande finska basordboken. I alla nummer ingår också språkfrågor och andra kortare artiklar.

Málfregnir, meldingsbladet for Íslensk málnefnd, kom i 1988 ut med to nummer, hvert på 32 sider. Bladet inneholder informasjon og artikler om islandsk språk og språkrøkt, bokanmeldelser osv. Blant emnene som blir tatt opp, kan vi nevne: tradisjon og tendenser i islandsk orddannelse (Jón Hilmar Jónsson), språket i administrasjonen (Sigurður Lindal), engelsk-amerikansk påvirkning på islandsk (Kristján Árnason, trykt i dansk oversettelse i dette nummeret av *Språk i Norden*), færøysk språkrøkt gjennom hundre år (Jóhan Hendrik W. Poulsen), lov om islandske personnavn (Guðrún Kvaran).

Nordisk språksekretariats rapporter 9: Språknemndenes telefonrådgivning (1988). 270 s.

En av de viktigste og mest tidkrevende oppgavene for språknemndene i Norden er å svare på språkspørsmål i telefon. Denne rapporten inneholder resultatene av et fellesnordisk prosjekt som gikk ut på å kartlegge denne virksomheten. Undersøkelsen tok opp spørsmål som: Hvem spør? Hva spør

de om? Hva skal svarene brukes til? Hovedansvarlige for prosjektet var de nordiske sekretærene i de forskjellige språknemndene. I hvert sitt avsnitt gjør de rede for resultatene i sitt land eller språkområde. Til slutt er det en sammenliknende nordisk oversikt.

Nordisk språksekretariats rapporter 10: Ny giv i grannespråksundervisningen (1988). 113 s.

Rapporten inneholder de forberedte innleggene fra en konferanse som Svenskhemmet Voksenåsen og Nordisk språksekretariat arrangerte 17.–20. mai 1988. Hensikten med konferansen var å øke interessen for grannespråksundervisning i den svenske skolen, og deltakere var metodikklektorer ved svenske lærerhøyskoler og nordiske lektorer ved svenske universiteter. Rapporten har med disse artiklene: Norsk identitet i lys av 80-årenes samfunnsutvikling (Erik Rudeng), Fins der eit(t) norsk språk? (Arne Trop), «Jeg har et underlig yrke» (Tor Åge Bringsværd), En rød tråd i grannspråksundervisningen? (Chris Nyström og Hein Ellingsen), Norsk-svensk språkforståelse – ønskedrøm eller virkelighet? (Arne Torp), Fakta om «Hundra femmor» (Grete Mugaas), Norsk talespråk og morsmålsopplæringa (Tove Bull), «Hvem kan seje foruden vind?» Om lærerattituder til nabosprogsundervisning og synspunkter på nabosprogsopplæring (Johannes Dalsgaard).

Norsk språkråd, Årsmelding 1988. Årsmeldinga inneheld lov og vedtekter for Norsk språkråd og gjev eit oversyn over verksemda til rådet i 1988.

Nyt fra Sprognævnet. 1988 nr. 1–4. Hvert nummer er på 16 s.

Hvert nummer indeholder et udvalg af svar på sproglige spørgsmål til nævnet, bogomtaler og artikler om sproglige forhold. Af årgangens artikler kan nævnes: *K. Ringgaard:* Hvor mange ord er der i dansk?, *Erik Hansen:* der og som (om ordklassebetegnelsen for disse ord i Retskrivningsordbogen), *Arne Hamburger:* For 40 år siden (i anledning af retskrivningsreformens julilæum) (nr. 1); *Bente Liebst:* Her eller

dér? (om deiktiske problemer), *Henning Spang-Hanssen*: Fagord og stavning, *Povl Riis* og *Eigill Hvidberg*: Statslig ortografi – et hus splidagtigt med sig selv (om stavemåder af lægemidler mv.), *Else Bojsen*: Det spontane fællesskab – om nordiske afløsningsord (nr. 2); *Else Bojsen*: Telefon til sproget (om Nordisk Sprogsekretariats undersøgelse af sprognævnens telefonrådgivning) (nr. 3); *Henrik Galberg Jacobsen*: Og eller &?, *Lars Brink*: Nordens folkesprog i fare? (om påvirkningen fra engelsk) (nr. 4).

Orðafar. Bræv frá málnevndini, nyhetsbrevet fra Føroyska málnevndin, har i 1988 kommet ut med fem nummer, hvert på fire sider. Brevet inneholder informasjon og korte artikler om færøyske spørsmål.

Rekdal, Ella Olaug: Norsk-svensk ordlista. De vanligaste svåra orden. Bokmål och nynorska. Utgiven av Nordisk språksekretariat och Bokklubben Norden. 44 s.

Retskrivningsordbogen på edb. Edb-læsbar, IBM-kompatibel version af Retskrivningsordbogen. 1988. 12 disketter a 360 kb i MS-DOS. Nærmere oplysninger om forhandling mv. fås hos Dansk Sprognævn.

Edb-versionen omfatter den alfabetiske del af Retskrivningsordbogen, dvs. de ca. 60.000 opslagsord med de oplysninger om ordklasse, bøjning og sammensætning mv. som også er med i den trykte ordbog. Den edb-læsbare version er især beregnet for firmaer der udvikler og sælger edb-programmer, fx tekstbehandlingsprogrammer med stavekontrol.

Sproget her og nu. Redigeret af Erik Hansen og Jørn Lund. Dansk Sprognævns skrifter 14. Gyldendal 1988. 199 s.

I *Sproget her og nu* gør sprogfolk med tilknytning til Dansk Sprognævn status over de sidste 30 års dansk. Bogen består af 13 kapitler om moderne dansk sprog, først og fremmest om de sider af sproget som har med Dansk Sprognævns virkefelt at gøre. *Sproget her og nu* indeholder bl.a. kapitler om det danske sprog i tid og rum, den danske udtale, retskrivning

gen, ordförådets udvikling, grammatik, brugen af *du* og *De*, officiel sprogbrug, sprog i folkeskolen, mandssprog og kvindesprog, vilkår for børns sprogudvikling. Sidst i bogen er der en udførlig litteraturliste.

Språkbruk, den finlandssvenska språkvårdens informationsblad, gavs i fjol för första gången ut med fyra nummer, två på 28 och två på 32 sidor. Nr 1 handlade om massmediespråk och innehöll bl.a. artiklar om nordisk radiospråkvård och om finlandssvenskt tidningsspråk. Nr 2 innehöll två artiklar om ordföljd och en om kartornas ortnamn. Huvudtemat för nr 3 var språknormer och modersmålsundervisning; dessutom ingick en artikel om bruket av *igen* i finlandssvenskan. Nr 4 var ett temanummer om översättning men innehöll också en artikel om tvåspråkiga barn i skolan. I alla nummer ingick dessutom litteraturpresentationer och språkfrågor.

Språknytt, meldingsbladet for Norsk språkråd, kom i 1988 som vanlig med fire nummer, hvert på 20 sider. Opplaget er 18 000 eksemplarer. Bladet inneholder informasjon om arbeidet i Norsk språkråd, bokanmeldelser, spørrespalte, spalte med nyord osv. Blant artiklene i 1988 kan vi nevne: nr. 1: *Kjell Venås*: Om mållova av 1930 (anmeldelse av Oddrun Grønvik: Målbruk i offentlig teneste i tida 1930–1940), nr. 2: *Johan Myking*: Norsk termbank, nr. 3: *Lars S. Vikør*: Eit storverk om norsk språk (anmeldelse av Vårt eget språk I–III), nr. 4, *Arne Torp*: Garpegenitiven – framgangsrik vestlending med kontinentale anar.

Språkvård, Svenska språknämndens tidskrift, har som tidigare utgivits med fyra nummer. Ur innehållet kan nämnas följande. Nr 1: Massmediernas ansvar för språket (Fem bidrag från en konferens); *Sten Ewerth*: Vad uttrycks med genitiv? *Siv Strömquist*: Om styckemarkering. Nr 2: *Sven Pihlström*: Hålla på att och hålla på och: *Hans Jonsson*: Lexikografi och ordbestämning (Anmälan av Handbok i lexikografi av Bo Svensén); *Per Ledin*: Att starta upp betyder mer än

starta. Nr 3: *Margareta Westman*: Böcker om skrivande; *Hans Karlgren*: Krympt språk och språkvård; *Catharina Grünbaum*: Isolationism eller självständighet (Anmälan av Språk i Norden 1988); *Birgitta Lindgren*: Kan Ni det här?
Nr 4: *Sara Lidman*: Före ordet; *Hans Dahlbäck*: Så tycker man i Malmö om dialekter; *Catharina Grünbaum*: Språknämndens telefonrådgivning; *Peter Löfström*: Vinröd eller rödvin? *Margareta Westman*: Punkt eller inte punkt vid förkortning?

Svensk skolordlista. 3 uppl. (Tidigare namn: Skolordlista.) Utgiven av Svenska språknämnden och Svenska Akademi-
en. Esselte Studium 1988. 452 s.

DANMARK

Af Else Bojsen (EB) og Henrik Galberg Jacobsen (HGJ)

ARK. Sproginstitutionernes Arbejdsrapporter. Handelshøjskolen i København. Distr.: Det Sproglige Fakultet, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, DK-2000 Frederiksberg.

I denne serie arbejdsrapporter er der i 1988 udkommet 5 numre (40–44), bl.a. *Christian Quist*: Afgrænsning, beskrivelse og strukturering af de tekniske fagsprog (ARK 44; 115 + 8 + 18 s.). I januar 1989 udsendtes: *H.-P. Kromann og H.K. Mikkelsen*: Fagsprog og fagsproglig kommunikation. En selektiv systematisk bibliografi ca. 1980–88 (ARK 45; 186 s.).
HGJ

Bang, Jørgen: *Sproget vi bruger*. Munksgaard, København 1988. 95 s. Munksgaards Sprogserie.

Bogen indeholder ca. 250 korte alfabetisk ordnede artikler om forskellige sproglige emner. Artiklerne er bearbejdede versioner af artikler fra Berlingske Tidendes rubrik «Sproget» som Jørgen Bang har redigeret siden 1978. Emnerne i bogen er især sprogrigtighedsspørgsmål og spørgsmål om ords etymologi. Bogen ligger i forlængelse af Jørgen Bangs

tidligere bøger i serien «De Svære Ord», hvis senere bind, *På talefod med sproget*, kom i 1980 (kort omtalt i *Sprog i Norden* 1981, s. 95). *HGJ*

Danmarks gamle Ordsprog. VII:2. Peder Syv Danske Ordsproge II, Kiøbenhafn 1688. Udgivet af John Kousgård Sørensen. Det danske Sprog- og Litteraturselskab. C.A. Reitzels Boghandel, København 1988. 433 s.

Af Danmarks gamle Ordsprog er indtil nu udkommet: bind I:1-2 (1979), II (1977), IV (1987), V (1981), VI (1980), VII:1 (1983). Bind III ventes udsendt i 1989, og udgaven skal sluttes med registerbind VIII. *EB*

Danske Folkemål. 29. bind. C.A. Reitzels Forlag, København 1987. 158 s.

Af bindets indhold kan nævnes *Inge Lise Pedersen under medvirken af Lise Warburg: Strikningens sproghistorie*. – En historisk og dialektgeografisk undersøgelse af strikning og strikketerminologi i Danmark. *EB*

Danske Folkemål. 30. bind. C.A. Reitzels Forlag, København 1988. 132 s.

Af særlig interesse i dette bind er *Tore Kristiansen: Autoritet og sprog. Et debatindlæg om sprogforskningens autoritet og ansvar i anledning af James Milroy og Lesley Milroy: Authority in Language. Investigating Language Prescription and Standardisation* (1985). – Ved en gennemgang af vigtige sprogpoltiske manifestationer som Retskrivningsordbogen, Hirtshalsundersøgelsen (jf. *Sprog i Norden* 1984, s. 117f.) og debatten 1978–81 om modersmålsundervisningen i det danske uddannelsessystem (CUR-debatten) belyser den norskfødte forfatter hvordan den socialt engagerede sprogforskning rent faktisk fungerer i sprogsamfundets normkonflikter i Danmark. Han konkluderer at sprogforskningen er meget langt fra at tage den sproglige variation alvorligt. «Den kan faktisk være mere katolsk end paven i forsvaret for standardideologien», skriver forfatteren med en mild beklagelse over denne forskel mellem danske og norske tilstande. *EB*

Danske Studier 1988. C.A. Reitzels Forlag, København 1988. 193 s.

Bindet indeholder bl.a. en imødegåelse (ved *Erik Hansen* og *Allan Karker*) af *Mogens Løjs* kritik af Retskrivningsordbogen i *Danske Studier* 1987. *EB*

Hansen, Erik: Rigtigt dansk. Hans Reitzels Forlag, København 1988. 175 s.

Størstedelen af bogen udgøres af 40 alfabetisk ordnede artikler om de hyppigste sprogrigtighedsspørgsmål i dansk, fx *ad* eller *af*, *bage(r)st*, *biords-t*, *for* eller *farede*, *fremprovokere*, *hver sin* eller *hver deres*, *i sommer(s)* og *i vinter(s)*, *kommaer*, *nogen* eller *nogle*, *om hvorvidt*, *som der*. De enkelte artikler består af en ræsonnerende historisk og/eller grammatisk hoveddel plus en kortere rådgivningsdel med anvisning på hvad der er korrekt sprogbrug i det foreliggende tilfælde.

Foruden den alfabetiske del indeholder bogen et generelt indledningskapitel om bl.a. sprognormer, sprognormering og sproglig rådgivning. Sidst i bogen er der et fyldigt alfabetisk register. *HGJ*

Hansen, Erik og Jørn Lund: 60 sprogminutter. Hans Reitzels Forlag, København 1988. 125 s.

Bogen indeholder 60 artikler der oprindeligt har været sendt i Danmarks Radios sprogrubrik «Sprogminuttet». De enkelte artikler, der alle er af lidt over en sides omfang, drejer sig om forskellige sprogproblemer og sprogiagttagelser. Som eksempler kan nævnes følgende overskrifter: *Klicheer*, *Fyre og piger*, *En kvart i to eller 13.45?*, *Faktisk*, *Student og studerende*, *Det næste århundrede*, *Stramning eller fyring?*, *Folkeetymologier*, *Starte og begynde*. *HGJ*

Hermes. Tidsskrift for sprogforskning. 1-1988. Udgivet af Det Erhvervsproglige Fakultet, Handelshøjskolen i Århus. 1988. 255 s. Tidsskriftet udkommer med 2 numre om året. Distr.: Hermes, Handelshøjskolen i Århus, Fuglsangs Allé 4, DK-8210 Århus V.

Hermes er et nyt tidsskrift for såvel erhvervs- og fagsproglig forskning som moderne sprogforskning i almindelighed. Det foreliggende nummer indeholder 18 bidrag, bl.a.: *Henrik Holmboe*: Dansk radiærordbog, *Hans-Peder Kromann*: Hvad er erhvervsproglig forskning?, *Günhild Dyrberg mfl.*: Etablering af et juridisk tekstkorpus, *Henning Bergenholtz*: DK88: Et korpus for dansk almensprog. *HGJ*

Holberg-Ordbog. Ordbog over Ludvig Holbergs Sprog. Redigeret af Aage Hansen og Svend Eegholm-Pedersen under medvirken af Christopher Maaløe. Bd. V: St-Ø. Det danske Sprog- og Litteraturselskab. C.A. Reitzels Forlag, København 1988. 1598 sp.

Med dette bind er værket afsluttet, det første af sin art i Danmark. Samtidig har Det danske Sprog- og Litteraturselskab udsendt et hæfte, *F.J. Billeskov Jansen*: Perspektiver på Holbergordbogen (16 s.).

Værkets tidligere udsendte bind har været omtalt i *Sprog i Norden* 1983, s. 121, *Sprog i Norden* 1985, s. 107f. og *Sprog i Norden* 1987, s. 104. *EB*

Jacobsen, Henrik Galberg: *Erhvervsdansk Opslagsbog. Praktiske sprogproblemer*. 2. udg. Schönberg, København 1988. 103 s.

Bogen er en revideret udgave af det tidligere bind 3 i serien *Erhvervsdansk* (omtalt i *Sprog i Norden* 1986, s. 119). Supplementshæftet fra 1986 (*Sprog i Norden* 1987, s. 105) er indarbejdet i bogen, således at den nu stemmer overens med Dansk Sprognævns Retskrivningsordbog fra 1986. *EB*

Jacobsen, Henrik Galberg og Peter Stray Jørgensen: *Håndbog i Nudansk*. Politikens Forlag, København 1988. 527 s.

Bogen, der på omslaget har undertitlen *Politikens Sprogbrugsleksikon*, indeholder ca. 120 alfabetisk ordnede artikler om fremstillingsmæssige problemer. Artiklerne drejer sig dels om sprogrigtighedsproblemer, herunder retskrivning og tegnsætning, dels om affattelse af større tekster, fx mødereferater og rapporter. Som eksempler på artikler i håndbogen

kan nævnes: *Ad* eller *af?*, Alfabeter og alfabetisering, Argumentation, Bindebogstaver, Biords-*t*, *Chance* eller *risiko?*, Citatteknik, Dansk for udlændinge, Datoer, *Der* eller *som?*, Ét eller flere ord?, Fremmedord, Grammatik, Komma, Korrespondance, Litteraturfortegnelser, Mødeteknik, Orddeling, R-problemer, Stikordsregistre, Store og små bogstaver, Talord og taltegn, *Vor* eller *vores?*

Hovedvægten i artiklerne ligger på vejledning i løsning af praktiske formulerings- og fremstillingsproblemer, og i hver artikel er der en «Kort og godt»-ramme med et resumé af de vigtigste råd og anvisninger inden for det pågældende emne. Bogen er forsynet med et omfattende og detaljeret emneregister og med en fyldig litteraturliste. *EB*

Jacobsen, Henrik Galberg og Peder Skyum-Nielsen: Erhvervsdansk Grundbog. 2. udg. under medvirken af Nanna Burcharth. Schönberg, København 1988. 196 s.

Bogen er en revideret udgave af det tidligere bind 1 i serien *Erhvervsdansk* (omtalt i *Sprog i Norden* 1986, s. 119). Den nye udgave adskiller sig fra den gamle ved at der er tilføjet et kapitel (af *Nanna Burcharth*) om erhvervs-korrespondance og ved at kapitlerne om fonetik og skønlitterær læsning er udgået. Derudover er kapitlet om principper for tekstproduktion udvidet med en række nye afsnit med anvisninger på hvordan man skriver 'godt'. *EB*

Jakobsen, Finn: Fælder i sproget. Påvirkning og manipulation. Gyldendal, København 1987. 92 s.

Bogen er beregnet for folkeskolens ældste klasser og tilsvarende undervisningsstrin. Kapitlerne i den handler bl.a. om holdningsmarkører, konnotationer, forudsætninger, abstraktioner, platheder og argumentation. En stor del af bogen udgøres af opgaver (i alt 62). *HGJ*

Jarvad, Pia: Danskens røgt og pleje. Navne, stillinger og hilseformer. To artikler, hhv. s. 331-340 og s. 564-574, i Dagligliv i Danmark i vor tid, Bind 1: Samfund og familie. Redigeret af Georg Nellemann, Iørn Piø og Birgit Vorre. Nyt

Nordisk Forlag Arnold Busck, København 1988. 574 s.

Pia Jarvad (tidligere Riber Petersen) orienterer i sine artikler om bevægelser i moderne dansk sprogbrug og sprogdebat. *EB*

Jensen, Leif Becker: Ud af elfenbenstårnet – fortælle teknik for fagfolk der vil skrive en god historie. Teknisk Forlag, København 1987. 142 s.

Som titlen også siger er denne bog en vejledning for eksperter inden for bestemte fagområder i at formidle deres faglige stof til en almen læserkreds. Bogen er skrevet klart og instruktivt og vil kunne bruges både af fagfolk der ønsker at skrive populært og af sprogfolk der underviser fagfolk i popularisering. *HGJ*

Jørgensen, Peter Stray: Skoleslang. Ekstra Bladets Forlag, København 1988. 95 s.

Bogen er en causerende, emneinddelt fremstilling af slang som skoleelever bruger på og om deres skole. Den indeholder bl.a. kapitler om slangudtryk for lokaler og ting på skolen, for undervisningen og fagene, og for lærerne og andre voksne. Sidst i bogen er der et kort generelt kapitel – en «udledning» – om de funktioner som (skole)slang har. *HGJ*

Mål & Måle. 12. årgang, nr. 2–3. Redigeret af Erik Hansen, Ole Tøgeby og Carsten Elbro. G.E.C. Gad, København 1988. 32 s. + 32 s.

Ud over sprogbrevkassen «Sprogligheder» indeholder numrene en række artikler. I nr. 2 kan man læse *Erik Hansen: Velbekomme!* Om stavefærdighed i mad- og restaurationsfaget; *Ole Tøgeby: Underforståelser*, om regler for fordeling af oplysninger i sætningen; *Frans Gregersen: Rasmus Rask 200 år*; *Peter Naur: Programmeringssprog er ikke sprog.* Hvorfor «programmeringssprog» er en vildledende betegnelse. Desuden rummer nummeret en eksempelsamling med konstruktioner af typen *har haft skrevet* fra danske dialekter.

Nr. 3 indeholder bl.a. *Vibeke Dalberg: Indbyggerbetegnelser i dansk*; *Ib Poulsen: Radioavisen og forståeligheden*; *Christian Kock: Hvordan man jonglerer med én bold ad gangen*, om skriftlig fremstilling. *EB*

Nissen, Gunnar: Hvad betyder forkortelsen? 2. udg. Branner og Korch, København 1988. Upag. (Ca. 200 s.).

Hvad betyder forkortelsen?, hvis 1. udgave kom i 1986, er en revideret og forkortet udgave af samme forfatters *Forkortelsesordbog* fra 1974 (omtalt i *Sprog i Norden* 1975, s. 97–98). Den indgår – ligesom den nedenfor omtalte bog om store og små bogstaver – i Gunnar Nissens serie af små opslagsbøger (omtalt i *Sprog i Norden* 1986, s. 121–122). Selvom bogen er mindre omfattende end 1974-udgaven, er den stadig den største danske forkortelsesordbog. *HGJ*

Nissen, Gunnar: Skal det med stort eller lille? Branner og Korch, København 1987. Upag. (Ca. 200 s.).

Bogen er den seneste i Gunnar Nissens serie af små opslagsbøger om sproglige emner (se nærmere ovenfor). Hoveddelen i den er et alfabetisk ordnet leksikon med ord og ordforbindelser der kan tænkes at give anledning til tvivl mht. brugen af store og små bogstaver. Foruden den alfabetiske del indeholder bogen en indledning med generelle regler for brugen af store og små bogstaver. Grundlaget for bogen er reglerne i Retskrivningsordbogen fra 1986. *HGJ*

Olsen, John og Bjørn Schiønning: Fodboldslang. Ekstra Bladets Forlag, København 1988. 94 s.

Bogens kapitler gennemgår systematisk de forskellige slangbelagte områder inden for fodboldsporten. De danske *roligans* (dvs. (nogenlunde) fredelige fodboldtilskuere) har særlige gloser for enhver ting og aktivitet: *klatten* eller *læderdyret* ('bolden') skal gerne sendes i *buret* ('målet') uden om *dyretammeren* ('målmanden') så mange gange at man kan tale om en rigtig *målfest*. Under kampen er det nødvendigt at stimulere sig med medbragt *heppevæske* ('øl'), evt. af typen *taskemissiler* ('dåseøl'). Spillerne er bl.a. iført *vortemokkasin* ('fodboldstøvler') og *bolcheposer* ('trøjer med reklamer'), tilskuerne bl.a. *vinkekasketter* ('klappehatte').

Bag i bogen er der en ordliste, *Fodboldslang A–Å*, der går fra det neutrale udtryk til slangudtrykket. *EB*

Pedersen, Viggo Hjørnager: Essays on Translation. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København 1988. 148 s.

Bogen indeholder 10 essays fra 1975–87 om oversættelsesproblemer. Af særlig interesse er Translation and Linguistic Change as Exemplified in a Number of Translations into Danish within the EEC (s. 47–60). Den handler om ændringer i dansk grammatik, idiomatik og ordforråd som må antages at skyldes påvirkning fra især engelsk og fransk via oversættelse af EF-dokumenter. I de fleste tilfælde er der tale om forskydninger som også tidligere er registreret i dansk, men som formentlig forstærkes af EF-oversættelserne. *HGJ*

SPRINT. Sproginstitutionernes tidsskrift. 1988, nr. 1–3. Udgiven af Handelshøjskolen i København. 74 s. (+ 24 siders register) + 61 s. + 79 s. Distr.: SPRINT, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, DK-2000 Frederiksberg.

Af særlig interesse er *Carl Vikner*: Data, lingvistik – og trykhedsbehov (om videnskabsteoretiske fordomme i lingvistikken) (nr. 1). Desuden er der i nr. 1 indhæftet et register over indholdet i SPRINT 1977–87 (ordnet efter emner og forfattere). Nr. 2 er et særnummer om dansk, der er forholdsvist nyt som selvstændigt fag på Handelshøjskolen. Det indeholder bl.a.: *Anne-Lise Ebbeskov Larsen og Jan Sørensen*: Hvis sokkelen er i orden, bliver muren så stående? Om praktisk sprogrigtighed i dansk; *Vibeke Rehfeld*: Teknikeren og almensproget – problemer i praksis; *Peter Harms Larsen*: Giv sproget en på frakken. Om at oversætte fra dansk til dansk. *HGJ*

Sprog og følelser. Modersmål-Selskabets Årbog 1988. København, C.A. Reitzels Forlag. 132 s.

Årbogen indeholder 16 bidrag af kunstnere, læger, teologer mv. om sprogets betydning for deres fagområde. Desuden indeholder bogen formandens beretning til generalforsamlingen i 1988. *HGJ*

Sprog og samfund. Nyt fra Modersmål-Selskabet. 6. årgang, 1988, nr. 1–4. 48 s. + 12 s. + 12 s. + 4 s. Redigeret af Rasmus Bjørgmose. Distr.: Kassereren, Hegnskrogen 22, DK-2800 Lyngby.

Årgangens første nummer er et særnummer om læsning og forståelse med titlen «Læse og forstå – gør vi?». Det inde-

holder 16 bidrag, bl.a.: *Mogens Jansen*: Hvorfor kan vi ikke læse fagtekster? og *Bent Møller*: Ord i statens tjeneste (om forståelsen af fagord). I øvrigt kan nævnes *H.A. Koefoed*: Hvad er rigsdansk (nr. 3). *HGJ*

FINLAND

Av Charlotte von Herten (CvH) och Mikael Reuter (MR)

Brunell, Viking: Kring språktillägningens ekologi. Sammanfattning av sex studier kring skolprestation i modersmålet och finska i den finlandssvenska grundskolan. Jyväskylä universitet, Pedagogiska forskningsinstitutet, Publikationsserie A, Forskning 13. Jyväskylä 1988. 153 s.

Viking Brunells doktosavhandling sammanfattar och diskuterar resultaten från ett drygt decenniums forskning kring elevernas skolprestationer i svenska som modersmål och finska som det s.k. andra inhemska språket i den finlandssvenska skolan. Resultaten visar att såväl skolan som de sociokulturella förhållandena utanför skolan är av stor betydelse för språktillägningen. Framför allt skolprestationerna i finska är tydligt förbundna med hur starkt det finska inflytandet i uppväxtmiljön är, medan resultaten i modersmålet är beroende av mer komplicerade faktorer.

Liksom flera tidigare undersökningar visar Brunells rapport att grundskolan, trots sina mål, inte hittills har lyckats jämföra ut de språkliga skillnader som är relaterade till elevernas socioekonomiska förhållanden. Skillnaden tycks vara av bestående art från och med årskurs tre, och skolan lyckas inte ens minska deras storlek.

Ett problem inom dagens finlandssvenska skola är att de didaktiska traditionerna har utformats för en annan språklig verklighet än den som råder i dag, med en omfattande tvåspråkighet och för vissa elevers vidkommande en klar dominans för finskan. Genom att utveckla och bättre än hittills anpassa både modersmåls- och finskundervisningen till ele-

vernans språkliga förhållanden kan skolan bättre möta den verklighet som eleverna i de finlandssvenska skolorna befinner sig i. Undervisningen och läromedlen bör så vitt möjligt differentieras dels enligt de enskilda individernas varierande behov, dels enligt de olika språkmiljöerna: finskdominerade miljöer, olika typer av dialektala miljöer och miljöer där elevernas språk närmar sig standardsvenskan. För bevarad finlandssvensk livskvalitet behövs också språkstödjande och kulturutvecklande åtgärder utanför skolan, särskilt i finskdominanta miljöer som bl.a. Helsingforsregionen. MR

Hansén, Sven-Erik: Folkets språk i folkets skola. Studier i modersmålsämnets mål- och innehållsfrågor i den svenska folkskolan i Finland 1866-1927. Åbo Akademis förlag, Åbo 1988. 343 s.

I denna doktorsavhandling i pedagogik granskas modersmålsundervisningens mål och innehåll i den svenskspråkiga delen av den folkskola som skapades i Finland genom folkskoförordningen 1866. Utvecklingen följs fram till 1927 då den första egentliga läroplanen tillkom. Trots att den aldrig antogs officiellt kom den i hög grad att påverka folkskolans inre utveckling. Hansén sammanfattar undersökningens frågeställningar i fyra punkter:

1) Det finländska samhället genomgick under den aktuella tidsperioden genomgripande förändringar som kännetecknades av bl.a. motsättningar mellan svenskt och finskt. På vilket sätt inverkade dessa förändringar av social och kulturell art på folkskolans funktion och därmed eventuellt på modersmålsundervisningens funktion och position?

2) Pedagogiskt sett kan man särskilja olika strömningar som medverkade till att forma folkskolans läroplan. Vilken uppgift skulle modersmålsämnet ha enligt dessa olika uppfattningar, och vilka eventuella spår av dessa strömningar kan iaktas i modersmålsämnet?

3) Språkforskningen och språkvården upplevde från 1800-talets mitt en storhetstid som förändrade synen på språkets och modersmålets roll. På svenskt håll i Finland började de finlandssvenska särdragen uppmärksammas genom A.O.

Freudenthals, K. Lindströms och under periodens senare del H. Bergroths insatser. På vilket sätt kom språkforskningen och språkvården att påverka modersmålsämnets funktion och position i folkskolan?

4) Modersmålsämnets moment läsning, skrivning och grammatik bildade tillsammans detta läroämne under den undersökta perioden. På vilka grunder togs momenten in i modersmålsämnet och vilket var innehållet i dessa? Hur förhöll sig de förskjutningar och varierande kombinationer momenten genomgick och ingick i till frågeställningarna under de föregående punkterna?

När Hansén söker svar på dessa frågor beaktar han de tre traditioner som på olika sätt inverkat på folkskolans modersmålsundervisning: arvet från kyrkans folkundervisning och från den lärda skolan samt det språkliga inflytandet från Sverige. *CvH*

Ivars, Ann-Marie: Närpesdialekten på 1980-talet. Studier i Nordisk filologi 70, Helsingfors 1988. 270 s.

Dialekten i den svenskspråkiga kommunen Närpes i södra Österbotten har genom sin särprägel varit föremål för många forskares intresse. Banbrytaren inom finlandssvensk dialektforskning, Axel Olof Freudenthal, disputerade 1878 på en avhandling om Närpesmålet och gav samma år ut en ordbok över dialekten. Under de drygt hundra år som gått sedan dess har samhället genomgått stora förändringar. Den gamla isoleringen mellan stad och bygd, mellan dialekt och riks-språk, har brutits. Genom att lägga upp sin bok som en jämförelse med Freudenthals avhandlingar har Ann-Marie Ivars kunnat beskriva de språkförändringar som skett inom dialekten under de gångna hundra åren på ett sätt som har ett intresse inte bara för studiet av Närpesmålet utan för vår kunskap om språket och dess utveckling över huvud.

Utmärkande för dialekten i Närpes är att den fortfarande har en dominerande ställning som lokalt talspråk. Den har till och med stärkt sin ställning och används nu i fler sammanhang än för något årtionde sedan. Dialekten är det språk-

liga uttrycket för en stor del av den kultur som skapas i Närpes av i dag, också inom t.ex. rockmusiken.

En omständighet som enligt författaren inger bekymmer för framtiden är de talrika riksspråksorden som på längre sikt kan bli ett hot mot dialekten, inte bara mot dess ordförråd utan framför allt mot dess uttal, böjning och syntax. Boken innehåller en tjugosidig förteckning över riksspråkliga lån i dialekten med uppgifter om uttal och böjning.

Som avslutning tar Ivars upp tanken på något slags dialektvård, men förkastar den själv omedelbart. Hur dialekten kommer att gestalta sig i framtiden bestäms helt och hållet av språkbruket, av människorna som talar dialekten. *MR*

Åländskt språk mellan öst och väst. Ålands högskola 1988: 1. Åbo Akademis kopieringscentral, Åbo 1988. 193 s.

Åländskt språk mellan öst och väst inleder Ålands högskolas skriftserie och är en rapport från det första vetenskapliga symposiet om språket på Åland. De nio föredragen som ingår i rapporten har utgångspunkter i arkeologi, historia, kulturhistoria och språkvetenskap och ger en intressant och sammansatt bild av det kulturella och språkliga inflytandet på Åland. De rent språkvetenskapliga bidragen är följande: Peter Slotte: «De åländska bebyggelsesnamnen – vittnesbörd om sentida kolonisation västerifrån», Väinö Solstrand: «Några ord om språket i Åland» (1920), Helena Solstrand-Pipping: «Efterskrift till Några ord om språket i Åland» (1980), Gunilla Harling-Kranck: «Dialektgränsen vid Skiftet. De åländska dialekternas östra gräns», Maj-Len Rönkä: «Åland och 'den skandinaviska hästskon',» (dialektgeografi), Ralf Svenblad: «Ord från öster», Marika Lönn och Hedvig Wallin: «Åländska elevers språkbruk», Kristina Johansson och Inga-Lill Pettersson: «Hur upplever åländsk skolungdom sitt språk?», Pernilla Cammert: «Ålands radiospråk», Ing-Marie Loman: «Bröllopsdikten från Föglö i språkhistoriskt perspektiv» och Erik Andersson: «Ålands litterära språk mellan öst och väst». *CvH*

Sanastotyön käsikirja. Soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät (Handbok i terminologiarbete. Principer och metoder i tillämpad terminologi). Red. av Centralen för Teknisk Terminologi. SFS-käsikirja 50, Suomen Standardisoimisliitto SFS, Helsingfors 1988. 222 s.

Termarbete, framför allt på teknikens område, har fått en allt större betydelse. Inte minst det flerspråkiga termarbetet har blivit viktigare i det nordiska samarbetets och den europeiska integrationens tid, och samtidigt är de krav som ställs på termarbetet större än tidigare.

Termarbete utförs på många håll, på myndigheter, i företag och organisationer och av enskilda personer. Ett problem har varit bristande enhetlighet och okunskap om de grundläggande terminologiska principerna. Den finska handbok i termarbete som Centralen för Teknisk Terminologi i Helsingfors har gett ut fyller en lucka och fungerar som ett viktigt hjälpmedel för den som arbetar med terminologi. Den konkreta exemplifieringen och den praktiska uppläggningsen gör boken särskilt användbar. I ett särskilt kapitel behandlas svenskan i det finländska termarbetet. På några få sidor ges information om allt det grundläggande man behöver veta när man arbetar med svenska termer i Finland.

Genom att boken är skriven på finska (även om många av exemplen omfattar svenska och/eller engelska) är den tyvärr inte tillgänglig för en större nordisk publik. *MR*

Terminfo. Centralen för Teknisk Terminologi och Statens tryckericentral. 4 nr a 20 s.

Centralen för Teknisk Terminologi ger sedan början av 1988 ut sin tidskrift *Terminfo* på Statens tryckericentrals förlag i ett större format än tidigare. Tidskriften är tvåspråkig, även om finskan klart dominerar. Ur innehållet kan nämnas en preliminär ordlista över beteckningar för specialskrivtecken (nr 1), en artikel på svenska om begrepp och termer inom begreppsområdet kraftverk (nr 3), en artikel på svenska om sambandet mellan träd, trä, ved och virke (nr 3), en ordlista med termer som hänför sig skivminnen i datorer (nr 4) och en ordlista över olika slag av byggnadsareor

med en jämförelse mellan de finska och de svenska begreppen (nr 4). *MR*

NORGE

Av Vigeik Leira (VL) og Ståle Løland (SL)

Bjørlykke, Bjørn: Språkutvikling og språklæring, språksystem og kommunikasjon hos barn i førskulealder. LNU/Cappelen 1988. 182 s.

Boka gir en teoretisk innføring i språkutvikling hos barn fram til skolealderen. Den er skrevet med særlig tanke på lærerutdanningen, men kan også brukes i norskundervisningen på andre områder. Forfatteren legger vekt på å sette barns språkutvikling inn i en vid kommunikatív sammenheng, og han trekker inn kroppsspråk og ikke-verbale lyd-språk. Dessuten understreker han den nære sammenhengen mellom erfaring, kommunikasjon, språk og tanke. Framstillingen bygger på et omfattende språkmateriale, som er samlet inn fra flere barnehager i Hordaland og Rogaland. *SL*

Dysthe, Olga: Ord på nye spor. Innføring i prosessorientert skrivepedagogikk. Det Norske Samlaget 1987. 174 s.

Boka gir en elementær innføring i prosessorientert skriveopplæring. Denne metoden har mange elementer som er velkjent i skolen. Når den likevel blir opplevd som ny av mange lærere, er det fordi det blir lagt mer vekt på skrivning som en prosess enn før, og fordi alle de metodiske enkelt-delene blir satt inn i en helhetlig sammenheng. Forfatteren gjør greie for både den pedagogiske bakgrunnen og tankegangen som ligger til grunn for denne metodikken, og gjennomgår systematisk skriveprosessen fra idéstadiet til ferdig tekst. Boka er praktisk orientert med mange eksempler, samtidig som den er et aktuelt debattinnlegg om prosessorientert skrivepedagogikk og skriveopplæring i skolen. *SL*

Fjeld, Ruth Vatvedt: Norsk til kontorbruk. Universitetsforlaget, 1988. 234 s.

Undertittelen for denne boka er 'God norsk i administrasjon og forvaltning', og truleg er det offentleg tilsette som vil ha størst nytte av ho. Boka har med mykje av gjengangarstoffet: teiknsetjing, stor og liten førebokstav, og/å, brevoppsett osv. Vidare er mållova gjengjeven, og Norsk språkråd er omtala. Eit nyttig punkt for mange er nok ei urgreiing om det å slå opp i ordbøker, og om kva ein kan finne der. *VL*

Flaten, Gro og Aage Rognsaa: Lærebok i norsk for den videregående skolen. Gyldendal Norsk Forlag 1987. 230 s.

Boka henvender seg til elever på allmennfaglig studieretning i den videregående skolen, men den kan også leses med utbytte av andre. Den tar opp emner som kommunikasjon, muntlig og skriftlig framstilling, argumentasjon, språklige virkemidler, tekstsammenbinding, grammatikk og skrivereglar. Prinsippene i prosessorientert skrivepedagogikk går som en rød tråd gjennom hele boka. Forfatterne legger vekt på at elevene skal få kunnskaper om språket, samtidig som de selv lærer å bruke det. *SL*

Frå smått til stort. Nordistikk i Bergen gjennom 70 år. Redigert av Jarle Bondevik. Eigenproduksjon Nr 33/1988, Nordisk institutt, Bergen. 196 s.

I 1918 vart det oppretta eit professorat ved Bergens Museum i 'vestlandsk dialektforskning', no professorat i 'norsk målvitskap' ved Universitetet i Bergen. Egil Pettersen overtok professoratet i 1970. Boka gjev eit oversyn over verksemda til dei fem som har sete i stillinga før han: Torleiv Hannaas (1918–1929), Gustav Indrebø (1930–1942), Olai Skulerud (1944–1951), Mikjel Sørli (1952–1958) og Per Thorson (1959–1969). Boka har og eit oversyn over tilsette i vitskapelege stillingar og uteksaminerte hovudfags- og magistergradsstudentar ved Nordisk institutt i Bergen fram til 1988. *VL*

Faarlund, Jan Terje: Morfologi, bøyingsystemet i nynorsk og bokmål. Det Norske Samlaget 1988. 134 s.

Boka dekker morfologi-delen av grunnfagspensumet i norsk ved universiteter og distriktshøyskoler, og den kan også brukes i lærerutdanningen. Forfatteren har to siktemål med boka: Den skal være en systematisk innføring i fleksjonsmorfologien i bokmål og nynorsk, og den skal tjene som en praktisk håndbok i rettskrivning. Perspektivet er for det meste synkront. Diakrone forhold er trukket inn bare når de kan forklare synkrone forhold som ellers ville virke tilfeldige eller umotiverte. Boka har tre deler: en allmenn del og to spesielle deler, en for hver av de offisielle målformene. *SL*

Golden, Anne; Kirsti Mac Donald og Else Ryen: Norsk som fremmedspråk. Grammatikk. Universitetsforlaget 1988. 372 s.

Tre av lærarane ved *Institutt for norsk som fremmedspråk* ved Universitetet i Oslo har gått saman om å lage denne boka. Ho føreset ein god del grunnlagskunnskapar og tek mellom anna opp emne som grunnfagsstudentar vil kjenne seg att i. Dei tre hovudbolkane i boka er kalla *Bøyning, Setningsstrukturer* og *Uttrykksmåter*. I setningskapitlet er dei to leddstillingsskjemaa omtala. Diderichsen er vel enno miskjend blant mange norsk lærarar, men nett i undervisning av frammandspråklege har feltanalysen vist seg å ha nytteverdi, til dømes når ein skal greie ut om *ikkje*, som så ofte blir feilplassert av utlendingar. Bolken med uttrykksmåtar tek for seg mange praktiske problem, slike ting som også nordmenn kan ha vanskar med, eksempelvis *i/på* ved stadnemningar og annan preposisjonsbruk. Boka er eit verdfullt tilskot til den norske grammatiske litteraturen og vil vere nyttig også for folk med norsk som morsmål. *VL*

Grepstad, Ottar: Retorikk på norsk. Det Norske Samlaget 1988. 314 s.

Grepstad er redaktør i tidsskriftet *Syn og Segn*. I denne boka har han samla ei rad sjølvskrivne artiklar, tidlegare publiserte fleire stader. Med ein nyskriven artikkel *Retorikk*

i teori og praksis som utgangspunkt har han prøvd å plassere dei inne i ein heilskap. Emna han tek opp til drøfting er mangslungne, mellom anna James Bond-filmar, kamponggar under EF-striden, språkbruk i partia Høgre og Venstre, den norske målrørsla, politiske utspørjingar i Norsk rikskringkasting. Boka er jamt over interessant, men klårt i utkanten av det språkvitskaplege feltet. VL

Grønstøl, Sigrid Bø og Hallstein Grønstøl (red.): Landet nord for Sinsenkrysset. Regionalismen i norsk kultur. Det Norske Samlaget 1988. 155 s.

Boka inneheld tolv artiklar som tar opp forskjellige sider ved norsk kulturliv frå morsmålsopplæring til malerkunst. Forfatarne hevder at det er det regionale kulturlivet som blomstrar i dag, mens «finkulturen» i hovudstaden på mange måter er inne i en krise. I artikkelen «Skolen, språket og landsdelen» skriver *Tove Bull* om forholdet mellom dialekt og skriftspråk i skolen og om den livlige diskusjonen i forbindelse med den nye mønsterplanen for grunnskolen. *Idar Stegane* skriver om nynorsk boksalg i bygdene, og *Stephen Walton* sammenlikner den walisiske språkstriden med den norske. SL

Hertzberg, Frøydis, Wenche Vagle og Terje Spurkland: I klartekst. Festskrift til Bernt Fossestøl på 60-årsdagen 30. juli 1988. Novus forlag 1988. 184 s.

Festskriftet inneheld disse artiklene: *Bjørg Adine Michalsen*: Delikatesser frå barnefonologien (om utviklingshemmede barn med lite utviklet språk), *Synnøve Hilden*: I begynnelsen var ordet. Semantiske kjeder i Johannes-prologen (Joh 1, 1–18), *Gunvor Mejdell*: Retorikk og kodebruk. President Mubaraks tale til det arbeidende egyptiske folket 1. mai 1987, *Kjersti Fløttum*: Overflødig informasjon i en tekst – en resymørs vurdering, *Norunn Askeland*: Poetisk og semantisk struktur og retorisk strategi i eit dikt av Olav H. Hauge, *Liv Blikrud*: «. . . som taarens liv i rav». Lidelse og visjon i Claes Gills lyrikk, *Ingeborg R. Kongslie*: Skrivemåte og verdisyn i Ivar Aasens lyrikk, *Ruth Vatvedt Fjeld*: Noe vagt om vaghet, *Eli Glomnes*: Kommunikasjon i handlings-

teoretisk perspektiv, *Reidunn Guldal*: «Siden du spør, og fordi jeg liker deg så godt, . . .» (om bruken av årsakskonjunksjoner), *Dagfinn Worren*: Berre ord (om ordforklaringer i ettspråklige ordsamlinger på allmennspråk), *Frøydis Hertzberg*: Amerika! eller en sjuårings vei til skriftspråket, *Tove Berg*: Språkforskeren og pedagogen (om Bernt Fossetøl). *SL*

Mangerud, Turid: *Analyse av tyrkiske grunnskoleelevers norske mellomspråk*. Institutt for norsk som fremmedspråk, Universitetet i Oslo 1989. 112 s.

Dette er nr. 9 i ein skriftserie som instituttet kallar «NOA - norsk som andrespråk». I det norske skuleverket er norsk som andrespråk no eit eige fag med eigen læreplan og egne vurderingskriterium. Faget står truleg framfor ei snøgg utvikling med aukande tyngd i skule og samfunn. Det er difor viktig å få fram forskning som kan vere med å betre både elevundervisninga og læraropplæringa. *Mellomspråk* er eit nyord i norsk (frå byrjinga av 80-åra) og også eit temmeleg nytt omgrep i språkvitskapen, visstnok introdusert som *interlanguage* i 1972. Mellomspråket står mellom *morsmålet* og *målspråket* og er den verkelege språkvarianten som kvar einskild elev sit inne med til kvar tid på vegen mot det å kunne meistre målspråket. Mangerud byggjer sin analyse på setningsskjemaet til Diderichsen. Boka er ein forkorta versjon av ei hovudfagsoppgåve. *VL*

Norsk lingvistisk tidsskrift. 1 og 2 1988. Redaktør: Ernst Håkon Jahr. Novus forlag 1988. 319 s.

Heftet inneheld foredrag fra det andre møtet om norsk språk (MONS 2), som ble holdt i Trondheim 13.-14. november 1987. Blant emnene som blir tatt opp, kan vi nevne: datalingvistikk (Helge Dyvik), lærebokspråk (Ingvild Eknes), spredning av skarre-r (Arne Kjell Foldvik), språket i fotballreferater i tre Oslo-aviser (Jan Hoel), jamstillingsvedtaket i 1885 (Ernst Håkon Jahr og Ingrid M. Schanke). Dessuten inneheld heftet anmeldelser av disse bøkene: Wilhelm Gerdener: *Der Purismus im Nynorsk*, Helge Sandøy: «Han er åt og kjem seg». Om ein vestnordisk aspektkon-

struksjon, Kjell Ivar Vannebo: En nasjon av skriveføre: Om utvikling fram mot allmenn skriveferdighet på 1800-tallet, Egil Børre Johnsen (red.): Vårt eget språk 1-3. *SL*

Omdal, Helge (red.): Informasjonskløftene og demokratiet. Universitetsforlaget 1988. 184 s.

Denne artikkelsamlingen tar utgangspunkt i foredrag og innlegg som ble holdt på en nordisk konferanse om «Informasjonskløftene og demokratiet» i Kristiansand 4.-6. november 1985. Forfatterne kommer fra forskjellige fagområder som språkvitenskap, sosiologi, statsvitenskap, jus, psykologi, pedagogikk, informasjonsvitenskap og medieforskning. Artiklene belyser informasjonskløftene i samfunnet og drøfter den faren de representerer for våre moderne demokratier. Språkkjøftene er en vesentlig del av informasjonskløftene. Dette blir behandlet i flere artikler. *Claes Eklundh* skriver om «Rättsspråket – var mans egendom eller bara för jurister?» I artikkelen «Den offentliga svenskan under 10 år – en presentation och några reflektioner av en språkvårdare» gir *Kenneth Larsson* en oversikt over alt det som blir gjort i Sverige for å motarbeide myndighetenes og politikernes «krångelsvenska». Det offentlige språket er også emnet for *Liisa Huovinen-Nybergs* artikkel om «Ämbetsspråket och demokratin – möjligheter och gränser i arbetet på ett bättre offentligt språk». Dessuten kommer hun inn på en del av det språkgranskings- og rådgivningsarbeidet som Forskningscentralen för de inhemska språken driver i Finland. I artikkelen «Språket er vårt?» drøfter *Helge Omdal* spørsmålet om hvem lovspråk og offentlige dokumenter egentlig er skrevet for, og hva grunnen kan være til at en i hvert fall i Norge ser så få resultater av arbeidet med byråkratspråket. *SL*

Sandøy, Helge (red.): Talemål i Bergen 4. Målføresamlinga Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, 1988. 138 s.

I åra 1977-83 samla Nordisk institutt i Bergen inn materiale til prosjektet «Talemål hos ungdom i Bergen». Materialet er no lagt til Målføresamlinga og er grunnlag for ein skriftserie. Det fjerde heftet i serien har artiklar av Johan Myking

om «Grammatiske kv-ord som sosiolingvistisk variabel» og av Jon Erik Hagen om «Bergensmålets fleksjonsmorfologi». Fleire av standardverka om måla i dei store byane i Noreg skriv seg frå dei to–tre første tiåra av dette hundreåret. Særleg med talemålsundersøkingane i Oslo og Bergen har ein teke til med å ajourføre kunnskapane på dette feltet, og bymåla byrjar å få ein meir rettvis plass i målføregranskingska. *VL*

Skrijving i skolen 1. Halvårsskrift for prosessorientert skrivepedagogikk. Redigert av Marte Halse, Torlaug Løkensgard Hoel og Jan Smidt. LNU/Cappelen 1989. 118 s.

Heftet inneholder bidrag fra elever, lærere og forskere som har erfaring med prosessorientert skrivepedagogikk. Bidragene spenner fra barnetrinnet i skolen til universitetene. Heftet inneholder blant annet praktisk-pedagogiske undervisningsopplegg, skrivepedagogikk for elever med dysleksi, teoretiske artikler og kritiske betraktninger om skrivepedagogikken. Det er meningen at publikasjonen skal gå inn i en serie som tar opp spørsmål med tilknytning til prosessorientert skrivepedagogikk. *SL*

Tekstkritisk teori og praksis. Redigert av Bjarne Fidjestøl, Odd Einar Haugen og Magnus Rindal. Novus 1988. 156 s.

Boka inneheld dei innlegga som vart haldne på det nordiske forskarsymposiet i tekstkritikk i Godøysund 19.–22.5. 1987. Symposiet med norrønfilologar og andre mellomalderforskarar var det første i sitt slag i Norden. Mellom dei emna som vart drøfta, kan nemnast utdanning av mellomalderfilologar og bruk av datamaskin i handskriftsanalyse og i tekstutgjeving. Boka har eit oversyn over planlagde tekstutgjevingar i prent og faksimile. *VL*

Ung i Norden. Den røde tråden. Redigert av Kirsten Borberg, Barbro Cronberg, Hein Ellingsen, Chris Nyström. LNU/Cappelen, Gyldendal, Esselte 1988. 134 s.

Boka er en oppfølging av *Barn i Norden*, som kom ut i 1984. Det er en antologi med tekster på norsk, svensk og

dansk til bruk i grannespråksundervisningen på ungdomstrinnet. Det er også med korte prøver på finsk, islandsk, grønlandsk, færøysk og samisk, i originalversjon og oversettelse. Tekstene er hentet fra skjønnlitteratur, intervjuer, ukebladinnlegg, leksikonartikler osv. Målet har hele tiden vært å finne fram til tekster som vil engasjere ungdommen. Bak i boka er det en metodisk del som legger opp til forskjellige former for tekstarbeid, både individuelt og i gruppe. Dessuten er det en ordliste med oversettelse av vanskelige ord og en oversikt over nyttige adresser i Norden. Boka er laget med støtte fra Nordisk ministerråd som et ledd i en handlingsplan for bedre språkforståelse i Norden. *SL*

Vikør, Lars S.: Språkplanlegging. Prinsipp og praksis. Novus 1988. 176 s.

Medvitne inngrep i språkbruk, forbod og påbod i språkspørsmål, det er slikt som statlege språknemnder og private språkakademi steller med. I den daglege verksemda i slike organ skortar det nok ofte på at ein stiller spørsmål til seg sjølv om *kva* ein gjer, med *kva* rett og *kva* siktemål ein gjer det ein gjer. Forfattaren arbeidde sjølv som konsulent i Norsk språkråd eit par år på 70-talet. Han kjende då behov for å ta opp til drøfting haldningar og prinsipp bakom arbeidet og avgjerdene i slik verksemd. Vikør drøftar mellom anna dei grunnleggjande omgrepa som er knytta til ord som *norm*, *normal*, *normering*, *språkrøkt*, *språkplanlegging* osv. Han seier at det knapt kan tenkjast ei verdinøytral språkplanlegging, og han meiner at språkplanleggingsvitskapen har til oppgåve å greie ut om dei kreftene som påverkar og styrer språkbruk. Boka gjev eit godt grunnlag for vidare studium på dette feltet. *VL*

Vinje, Finn-Erik: Måltrøst. Regler for god språkbruk. Universitetsforlaget 1988. 192 s.

Boka er ei samanpressa utgåve av *Moderne norsk* og *Skri-
veregler*. Vinje samlar her ei rekkje av dei mange råda han har å gje om korrekt og god språkføring. For ålmenta vil truleg denne boka vere greiare å ty til enn dei to andre. *VL*

Vinje, Finn-Erik: Rent ut sagt – . NKS-forlaget 1989. 200 s.

Med denne nye boka skiftar Vinje emne frå skrift til tale. Undertittelen er «En veiledning i østnorsk standardtalspråk», og med det er det sagt mykje om siktemålet med boka. Innafor ramma av den austnorske standarden blir det gjeve råd og rettleiing om det å tale rett og tydeleg når ein vender seg til ålmenta, til dømes i NRK. Gjennomgangsproblem som trykk, tonem, intonasjon, uttale eller ikkje av bokstavar, blir drøfta og dei korrekte variantane gjevne. Vinje har også sitt å seie om talesnøggleik, pausar, ordval og setningsbygging. Boka er utgjeven i samråd med Norsk rikskringkasting og Forbrukar- og administrasjonsdepartementet. *VL*

Aase, Laila: Stilskrivning og danning. Om skriveopplæring i videregående skole. Landslaget for norskundervisning/Cappelen 1988. 154 s.

Boka er utformet som et debattinnlegg om skriveopplæring. Framstillingen bygger på et utviklingsprosjekt der en gruppe norsklærere ved Bergen Katedralskole deltok. Forfatteren av boka ledet prosjektet. Hun drøfter spørsmål som: Hva er en god tekst? Hvilke krav kan vi stille til elevenes sjangerforståelse? Hva er den beste progresjonen i skriveopplæringen? Hvordan kan vi diagnostisere elevtekster, og hvilke konsekvenser får dette for veiledning og rettepraksis? *SL*

SVERIGE

Av Birgitta Lindgren (BL), Lena Moberg (LM), Jan Svanlund (JS) och Margareta Westman (MW).

Chrystal, Judith-Ann: Engelskan i svensk dagspress. Skrifter utg. av Svenska språknämnden 74. Esselte Studium 1988. 246 s. Ak. avh.

I sin avhandling redovisar författaren den mest omfattande undersökning som gjorts om engelska lån i svenskan.

Som framgår av titeln utgörs materialet av dagstidningar. Lånens grad av etablering och anpassning till svensk stavning och böjning behandlas, liksom vilken funktion lånen har. Används de när man saknar något svenskt ord eller används de i stället för ett svenskt ord, därför att engelskan har högre prestige? *BL*

Dagens Nyheters Skrivregler. Dagens Nyheters förlag 1988. 33 s.

Dagens Nyheters Skrivregler har kommit ut i en ny, totalt omarbetad version, som också har fått en mer läsvänlig grafisk utformning. Innehållet i reglerna har dock inte förändrats på något revolutionerande sätt sedan förra upplagan. Det är främst presentationen som är ny.

DN:s Skrivregler behandlar i första hand de formella sidorna av skrivandet: bruket av skiljetecken, stor och liten bokstav, stavning och böjning etc. *JS*

Ekerot, Lars-Johan: Så-konstruktionen i svenskan. Konstruktionstypen »Om vädret tillåter, så genomföres övningen» i funktionellt grammatiskt perspektiv. Lundastudier i nordisk språkvetenskap 42. Lund University Press 1988. 292 s. Ak. avh.

Så tillhör de förföljda småorden i svenskan. Ordet betraktas ofta som talspråkligt och onödigt. Språkvårdare har traditionellt kunnat godta skriftspråkligt *så* i konditional satsfogning och måhända vid långa fundament som markör för att fundamentet är slut och eftersatsen börjar. I övrigt brukar ordet brännmärkas, särskilt i skolundervisningen.

Ekerot visar i sin doktorsavhandling att ordet har många fler funktioner och att ett *så* inte sällan påverkar tolkningen av en mening. Framför allt används ordet, menar Ekeroth, som ett sätt att manifesteras att det rör sig om en påståendemening vid vissa konstruktioner där ordföljdsskillnader inte kan signalera detta. *Så* skulle här ha en sorts platshållarfunktion liknande den som tillkommer det formella subjektet *det*.

Författaren undersöker också noga vid vilka konstruktioner *så* är användbart, mindre användbart respektive omöjligt.

I sin fortlöpande analys av *så*-konstruktionen berör Ekerot också en mängd svåra språkteoretiska problem, vilket gör avhandlingen intressant också för dem som kanske tror att *så* är ett alltför futtigt ord att beskriva grammatiskt. JS

Garme, Birgitta: Text och tanke. Liber 1988. 189 s. Ak. avh.

Material för denna undersökning är 108 fria elevuppsatser av skolungdomar från sjunde, nionde och elfte skolåret. Författaren analyserar och diskuterar uppsatsernas innehåll, olika sätt att anknyta till den givna uppgiften, olika sätt att avgränsa ämnet och hantera berättarens respektive berättelsens tid. Vidare tar hon upp skilda användningar av direkt anföring och återgivet tal, skribenternas hållning till sin text och värderande inslag i berättelserna. Utöver analyserna redovisas också en elevenkät.

Analyserna rör framför allt vilken roll olika skrivstrategier kan spela för utvecklingen av barns skrivförmåga. Särskilt intressant är diskussionen om dialogformens betydelse för en ovan skribent att komma vidare med den egna texten.

MW

Jarrick, Arne och Josephson, Olle: Från tanke till text. En språkhandbok för uppsatsskrivande studenter. Studentlitteratur 1988. 129 s.

Boken är »en vägledning i konsten att ordna tankarna till text». Här behandlas hur man bygger upp meningar, stycken, avsnitt och kapitel. Men också skrivandet som en process berörs: hur man planerar, strukturerar, formulerar, skriver och skriver om.

Det är dock inte bara skrivandet i snäv bemärkelse som diskuteras. Författarna visar hur man för forskningsdagbok, de talar om hur man bestämmer ett preliminärt syfte och om teories roll i arbetet.

Jarrick och Josephson för alltså en mycket nyttig diskussion om skrivandets roll i forskningsarbetet. Det finns ju faktiskt många som tror att tänkandet är en sak som när den är utförd bara ska kläs i ord. MW

Ljung, Magnus: *Skinheads, hackers & lama ankor*. Trevi 1988. 193 s.

I populärvetenskaplig form presenterar författaren, som är professor i engelska, sin undersökning av engelska ord och uttryck i svenskan och svenskers attityder till engelska lån. Han ger också en historisk bakgrund till engelska lånord i svenskan och en genomgång av engelskans ställning i världen, som långgivare och som »världsspråk». *BL*

Lundbladh, Carl-Erik: *Adjektivets komparation i svenskan. En semantisk beskrivning*. Lundastudier i nordisk språkvetenskap 40. Lund University Press 1988. 196 s. Ak. avh.

I denna doktorsavhandling beskrivs vilken innebörd ett komparativt eller superlativt adjektiv har. Beskrivningen omfattar såväl ändelseböjning (*vackrare* – *vackrast*) som konstruktion med *mer/mest*, och vissa betydelskillnader mellan de båda komparationsformerna påvisas. Komparationsformernas gradbetydelse beskrivs med olika skalor. Författaren visar vidare att komparerbarheten hos ett adjektiv inte bara sammanhänger med adjektivets egen betydelse utan också med adjektivets semantiska relation till ett substantiviskt huvudord. Slutligen beskrivs vilka jämförelser vi kan göra med komparativer och superlativer samt vilken betydelse bestämningsord som *mycket*, *ännu*, *desto*, *allra* har i förbindelse med ett komparerat adjektiv. *LM*

Löfgren, Orvar (red): *Hej, det är från försäkringskassan. Informaliseringen av Sverige*. Natur och Kultur 1988. 218 s.

Temat för den här skriften är den informalisering – eller intimisering – som Sverige anses ha genomgått under de senaste decennierna. Frågan har stötts och blötts i ett tvärvetenskapligt samarbete vid Lunds universitet mellan forskare från skilda humanistiska discipliner: etnologi, idéhistoria, konstvetenskap, lingvistik och nordistik. Resultatet har blivit denna bok, där man bl.a. kan läsa om akademikers informallitet, ämbetsmannaideologi, socialarbetares möten med klienterna samt utvecklingen inom myndighetsarkitektur, myndighetsbroschyrer, etikethandböcker och ungdoms-

böcker. De sistnämnda ska illustrera kommunikationsmönstren inom familjen. Du-reformen förs ofta på tal, men flera författare tar också upp dagens tendens till reformalisering, alltså en återgång till mer formella kommunikationsstrategier. JS

Löfqvist, Gert: Studier av elevers skrivförmåga. Uppläggning och innehåll. Pedagogisk orientering och debatt, nr 80. Studentlitteratur 1988. 187 s.

The International Association for the Evaluation of Educational Achievement, IEA, satte 1980 i gång en stor internationell undersökning av skolungdomars skrivförmåga. Författaren till denna bok var ansvarig för den svenska delundersökningen och redogör här dels för den allmänna teoretiska bakgrunden, dels för den praktiska uppläggnings av det svenska projektet.

Sammanlagt deltog i Sverige ca 4 400 elever med ca 11 000 uppsatser. Dessutom genomfördes rätt stora enkäter, både bland elever och bland skolledare och lärare. En kardinalpunkt i hela undersökningen är naturligtvis bedömningen av uppsatserna, och Löfqvist presenterar och exemplifierar hur detta gick till. (Se även nästa bok.) MW

Löfqvist, Gert: Elever skriver uppsats. Pedagogisk orientering och debatt, nr 79. Studentlitteratur 1988. 115 s.

En uppgift i den internationella undersökningen av skolungdomars skrivförmåga bestod i att eleven skulle ge en yngre kamrat minst fem goda råd om hur man skriver en bra uppsats. I Sverige utfördes uppgiften av drygt 2 100 elever från nionde, elfte och tolfte skolåret.

En tredjedel av uppsatserna har analyserats noggrant efter arten av de råd som gavs. För analysen utarbetades ett schema över de olika kategorier som råden kunde hänföras till. Löfqvists redogörelse ger en nyanserad bild av svenska skolelevers uppfattning om vad som är viktigt i uppsatsskrivning i skolan.

Detta är alltså bara en delrapport från det stora svenska delprojektet. Vi kan vänta oss fler rapporter om detta stora, värdefulla material. *MW*

Mårtensson, Eva & Svensson, Jan: Offentlighetsstruktur och språkförändring. Nordlund 14. Institutionen för nordiska språk vid Lunds universitet 1988. 217 s.

I denna volym redovisas resultatet av planeringsarbetet inför ett projekt om det offentliga samtalet i Sverige under efterkrigstiden. Jan Svensson inleder med uppsatsen *Det offentliga samtalet – kommunikationsteoretiska utgångspunkter*, där de karakteristiska dragen i det moderna samhällets offentlighetsstruktur diskuteras med utgångspunkt i Jürgen Habermas offentlighetsteori. Ordet *offentlighet* används i denna diskussion i betydelsen »en arena för diskussion av gemensamma angelägenheter» och uttrycket *det offentliga samtalet* i betydelsen »det språkbruk som förekommer i denna offentlighet».

I en följande uppsats, *Kommunikationsförhållanden i efterkrigstidens Sverige*, diskuterar Jan Svensson vidare hur förutsättningarna för det offentliga samtalet har utvecklats under efterkrigstiden, och hur förändringarna av offentligheten reflekteras i det offentliga språkbruket.

Med uppsatsen *Förändringar i 1900-talets svenska. En litteraturgenomgång* ger Eva Mårtensson en värdefull sammantällning av dokumentationen kring de språkliga förändringar som skett under 1900-talet. Sociala och regionala förskjutningar, ändrade kommunikationsmönster och nya ideologiska betraktelsesätt har påverkat språkutvecklingen mot större enkelhet. I kontrast mot denna utveckling, som gör det lättare för alla att behärska språket, står emellertid en tendens till att använda komplicerade fackspråk med hög abstraktionsnivå och svåra ord som i stället vidgar språkklyftorna i samhället. Olika krafter styr språkbruket i olika riktningar, och det är svårt att säga vilka krafter som till slut kommer att visa sig starkast. *LM*

Nysvenska studier 67, 1987. Tidskrift för svensk stil- och språkforskning. Almqvist & Wiksell 1988. 202 s.

Boken innehåller bl.a. följande artiklar. Mats Thelander: *Nu eller alltid? Perspektiv på 110 års nusvenska*. Ulf Teleman: *De svenska svordomarna och deras grammatik*. Barbro Söderberg: *Svensk språkvård och ofödda lammskinn. Om förledsbestämning*. BL

SLÅ 1988 – Grannspråk i samspråk. Svenskläraryrkesförbundet 1988. 224 s.

Temat för boken är alltså den nordiska språkgemenskapen. Den inleds med en artikel av Per Ivar Vaagland: *Grannspråk – ein nødvendig 'luksus'*. Därefter följer artiklar av författare, lärare och lärarutbildare från hela Norden. Syftet är enligt förordet: »både att öka kunskapen hos svensklärare om de nordiska grannländernas kultur och att stimulera till ökade undervisningsinsatser». BL

Strömquist, Siv: Skrivprocessen. Teori och tillämpning. Studentlitteratur 1988. 112 s.

Skrivundervisningen i svenska skolor har diskuterats alltmör. Många anser det mindra lyckat att bara bedöma färdiga skrivprodukter och påpeka fel i dem. I stället vill man ha ett annat undervisningssätt, där de olika faserna i processen att skriva en text med innehåll och syfte lyfts fram och tränas.

I den här boken förklarar författaren, som är högskolelektor, grundidéerna bakom de nya tankarna. Många av dem är utvecklade i amerikanska projekt men har sina rötter i antik retorik. Hon tar upp förstadiet, skrivstadiet och efterstadiet men betonar samtidigt att de olika faserna flyter in i varandra.

I bokens andra huvudavsnitt om processororienterad skrivundervisning diskuteras konsekvenserna för skolan. Hon illustrerar olika aspekter, bland annat med hjälp av verkliga skoluppsatser.

Strömquists framställning ger en god översikt över grundtankarna och hon utvecklar dessutom hur de kan utnyttjas i skolans skrivundervisning. Hon betonar att detta inte inne-

bär en fast metod; det är läraren som måste utforma själva undervisningen. Författaren ger dock en hel del goda råd och tips och dessutom litteraturförslag. *MW*

Svarta listan 1988. Ord och fraser som kan ersättas i författningsspråk. Utgiven av Statsrådsberedningen. 9 s.

I denna lista föreslås alternativ till olämpliga kanslispråkliga uttryck. Den är alfabetiskt uppställd och tar upp två kategorier av ord och fraser. Den ena består av ålderdomliga och ovanliga uttryck eller ord som är bekanta för flertalet språkbrukare i en annan betydelse. Den kanslispråkliga användningen är således obegriplig eller vilseledande för många. Den andra kategorin utgörs av uttryck som är stela och uppstyltade. De behöver alltså inte vara svåra att förstå, men de ger texten en översåtlig ton som dagens medborgare ofta har svårt att acceptera.

Trots titeln är kanslispråksfraserna inte totalt förbjudna hädanefter. Departementstjänstemännen ska inte mekaniskt ersätta de svartlistade uttrycken med listans alternativ. Rekommendationerna är ofta nyanserade och fråntar inte författarna skyldigheten att själva reflektera över språkformen – och ta ansvar för den. *JS*

Svenska i skolan 29–32 1987, 1–4 1988. En fortbildningstidskrift om språk, litteratur och kultur i skolan. Utg. av Utbildningsförlaget.

Som tema för numren under 1987 anges: nr 29 »Tipsextra 1» (innehåller tips om uppläggning av lektioner i svenskämnet), nr 30 »Svenska för alla», nr 31 »Ämne i utveckling», nr 32 »Om skrivning».

Från år 1988 numreras tidskriften årsvis. Nr 1: »Läsa och skriva», nr 2 »Kompletteringsfortbildningen» (dvs. fortbildning av nu verksamma lärare med anledning av den nya lärarutbildningen), nr 3 »Den nya lärarutbildningen, nr 4 »Barns och ungdomars levnadsvillkor och språkförmåga». *BL*

Svenskans beskrivning 16. Förhandlingar vid sammankomst för att dryfta frågor rörande svenskans beskrivning. Vol. 1-2. SIC 21a. Tema Kommunikation vid Linköpings universitet 1988. 545 s.

Sammankomstens tema var *Svenskan i bruk*. Bland de 36 bidragen kan nämnas Claes-Christian Elert: *Förändringar i svenskt uttal under de senaste hundra åren*, Mona Lansfjord: *Elevers språkliga utveckling i gymnasieskolan*, Kristina Nikula: *Finlandssvenska - vad är det?*, Margareta Westman: *Åsikter om svenskt språkbruk. BL*
Svenskläraren 1-4 1988. Medlemsblad för Svenskläraryöreningen.

Tidskriften har inte temanummer utan varje nummer innehåller artiklar med skilda innehåll. Speciellt nummer 1 och 2 innehåller flera artiklar som ägnar sig åt den språkliga sidan av ämnet. *BL*